

schep mij een wereld
met prachtige steden
rode oases
in een zee van groen

schep mij een wereld
met zoekende mensen
zilveren druppels
in rivieren van doen

schep mij een wereld
met lonkende verten
gouden randen
langs de wereld van toen

LIBAU

STICHTING LIBAU

wil de bouwkundige en landschappelijke schoonheid in de provincies Groningen en Drenthe bevorderen en in stand houden. Wij doen dat door de gemeenten in deze beide provincies te adviseren vanuit een integrale benadering van stedenbouw, landschap, welstand en cultuurhistorie. Onze organisatie beschikt over de disciplines welstand, cultuurhistorie, monumentenzorg, archeologie, landschap en stedenbouw die integraal samenwerken als Team Ruimtelijke Kwaliteit. Wij adviseren over al deze beleidsvelden en bieden gemeenten de mogelijkheid om een contract huisadviseurschap te sluiten. Zij beschikken daarmee over onze integrale kennis en professionaliteit op het gebied van stedenbouw en landschap.

Wij faciliteren de Steunpunten Cultureel Erfgoed Groningen en Drenthe en vormen een personele unie met de Monumentenwacht Groningen.

Om herbestemming optimaal te begeleiden, werkt Libau Steunpunt Erfgoed Groningen en Drenthe samen met het Steunpunt Monumentenzorg Fryslân in het Kenniscentrum Herbestemming Noord. Samen met zusterorganisaties in andere provincies vormen wij het Team Ruimtelijke Kwaliteit Nederland. Wij zijn bovendien aangesloten bij de Landelijke Federatie Ruimtelijke Kwaliteit, voorheen de Federatie Welstand.

BESTUUR

M. Schollema	- burgemeester gemeente Pekela
drs. J.R.M.F. Cooijmans ra	- econoom
ing. T. Bouman	- architect
K.B. Dijkstra	- burgemeester gemeente Grootegast
drs. ir. K. F. Geijzendorffer	- adviseur
ing. H. Holstein	- senior beleidsmedewerker ruimte gemeente Vlagtwedde
mw. R. van den Aker	- wethouder gemeente Oldambt
J. J. Bruintjes	- wethouder gemeente Borger-Odoorn
A.W. Hiemstra	- wethouder gemeente Hoogeveen

In het bestuur traden de leden Schollema, Cooijmans en Bouman op als respectievelijk voorzitter, penningmeester en secretaris.

Eind 2013 trad Kor Dijkstra, burgemeester van Grootegast, af als bestuurslid van Libau. Libau is hem meer dan erkentelijk voor zijn inzet van meer dan 8 jaar voor de ruimtelijke kwaliteit en voor Libau.

INHOUD

4	VOORWOORD	18	DE WAARDE VAN KARAKTERISTIEKE BEBOUWING	3
5	ANDERS ORGANISEREN IN EEN VERANDERENDE WERELD		[INTERVIEW]	
	[INTERVIEW]	21	BIOLOGISCH LANDBOUWER HARM WESTERS:	
7	SJOERD WAGENAAR, ARTISTIEK DIRECTEUR PEERGROUP:		Cultuurlandschappen zijn het meest unieke product van de landbouw in ons land	
	Wie zich voor het 'waar' openstelt, ziet een wereld opengaan	22	BEHOUD VAN WAARDE IN AARDBEVINGSGEBIED EN ANDERE INZET VOOR EEN VITAAAL PLATTELAND	
9	STILSTAAN BIJ RUIMTELIJKE KWALITEIT		[INTERVIEW]	
	[INTERVIEW]	25	ARCHITECT ERIK WIERSEMA:	
13	OUD-AMBASSADEUR ERIK ADER:		De grootste kwaliteit ontstaat in verbinding	
	In dit open landschap is iedere ingreep karaktermoord	26	ADVISING IN CIJFERS	
14	HERBESTEMMEN IS HET NIEUWE BOUWEN	28	JAARREKENING 2013 GRONINGEN	
	[INTERVIEW]	32	JAARREKENING 2013 DRENTHE	
17	ERIC VAN DER BILT, DIRECTEUR HET DRENTSE LANDSCHAP:	34	TOELICHTING OP DE JAARREKENINGEN	
	Alles draait om schoonheid			

VOORWOORD

4

2013 – 2014. Het aantal bouwplannen lijkt toe te nemen, goed voor de welstandsomzet.....

Crisisdenken. Bij ons en veel van de partners uit ons netwerk aan de orde van de dag. Met mooie kanten, omdat het noodzaakt tot zoeken naar nieuwe mogelijkheden en verbeteringen. En met lelijke kanten, omdat het soms ook leidt tot oncollegiaal gedrag, dubbele agenda's en korte termijn gewinoplossingen. Het is essentieel om te blijven koersen op dat waar het echt om gaat in ons werkveld. De kwaliteit van onze leefomgeving. Om met Sjoerd Wagenaar te spreken: “..als je bijkomt uit een coma is de eerste vraag die je stelt niet ‘wie ben ik’, maar ‘waar ben ik’...”.

Sjoerd is een bezielde mens. Net als Erik Ader, Eric van der Bilt, Harm Westers en Erik Wiersema. Wij hebben hen geïnterviewd vanwege deze bezieling. Wat zij verwoorden is waar wij aan en voor werken.

Ik nodig u uit dit jaarverslag te lezen en u te laten inspireren door deze mensen en onze inzet. En u met hen en ons te verbinden in het werken aan schoonheid en een mooie wereld.

ir. Theo Hoek, directeur Libau

ANDERS ORGANISEREN IN EEN VERANDERENDE WERELD

Een aantal jaren geleden begonnen bewoners hun eigen verantwoordelijkheid en rol als initiatiefnemer weer op te eisen als het ging om de eigen leefomgeving. Ze bedachten plannen en klopten bij de overheid aan voor hulp bij de uitvoering, ze eisten hun plek op aan tafels waaraan over hun leefomgeving gepraat wordt. De overheid besloot diezelfde bewoners te vragen om taken die gemeenten jaren geleden naar zichzelf toetrokken nu weer op te pakken. Waar de overheid spreekt van ‘participatiesamenleving’, hebben inwoners het in toenemende mate over de ‘participatieoverheid’ die meedoet in de ontwikkeling van plannen die door inwoners bedacht zijn. Waar beiden elkaar vroegtijdig ontmoeten, ontstaat optimale verbindingskracht in cocreatie.

Nadat wij eerder al met succes en in cocreatie met professionals en bewoners een ‘ruimtelijk kwalitatief regiekader’ voor de gemeenten Oldambt en Eemsmond ontwikkelden, creëerden we in 2013 een structuurvisie voor De Marne. Ook hier verbonden bewoners en vertegenwoordigers van maatschappelijke organisaties hun kennis van het gebied met die van de professionals van de gemeente, provincie en Libau. Zij benoemden samen kwaliteiten en kansen en ontwikkelden een ‘dialoogkader’ voor mensen die in De Marne initiatieven willen ontwikkelen. De regels van weleer zijn daarmee vervangen door ontwikkelingsrichtingen en de gemeente toetst niet meer, maar gaat op basis van kwalitatieve waarderingen in dialoog voor het beste resultaat. Anders denken dus, en anders werken. Voor overheid, inwoners en ieder ander die iets in het gebied wil doen.

EEN PLATTE ORGANISATIE EN DWARSVERBANDEN

Omdat iedere organisatie een vorm van samenleving is, geldt ook hiervoor dat verbindingskracht, gelijkwaardigheid en cocreatie tot het beste resultaat leiden. Libau staat daarom in eigen huis voor een platte organisatie. Voor het geven van ruimte en verantwoordelijkheid en voor processen waarin zoveel mogelijk betrokkenen zich verbinden voor een optimaal resultaat. Deze wijze van werken stimuleert mensen om

hun kennis en talenten in te zetten en zich medeverantwoordelijk te weten voor de kwaliteit van onze producten en daarmee ook voor de kwaliteit van onze organisatie. Een platte organisatie maakt het mensen gemakkelijk om dwarsverbanden te leggen en dat is weer nodig omdat wij integraal en gebiedsgericht willen werken. Dit biedt ons namelijk de kans om de best mogelijke brug te slaan naar vragen die lokaal spelen. Libau dient ten slotte niet de eigen organisatie, maar gemeenten, provincies en hun inwoners.

WELSTAND: SIMPELE BASIS, RUIMTE VOOR MAATWERK

‘Plat’ is ten slotte ook de wijze waarop wij onze systemen organiseren. Die systemen dienen immers de mens en de kwaliteit die deze wil realiseren, in plaats van andersom. Dit betekent bijvoorbeeld voor de welstand dat wij in alle gemeenten met hetzelfde systeem van basisafspraken werken. Wij kunnen daardoor tegen zo gering mogelijke kosten een zo hoog mogelijke kwaliteit bieden en houden daarbovenop ruimte om in te spelen op specifieke wensen van onze opdrachtgevers. Wij honoreren ze graag met een voorstel op maat.

“Een landschap is altijd in beweging, verandert continu en is daarmee iedere dag opnieuw ook origineel. De natuur heeft 500 jaar nodig om onze sporen uit te wissen, dat is niks. Wat wij veroorzaken, is zo weer weg.”

Sjoerd Wagenaar, artistiek directeur PeerGroup:

‘Wie zich voor het ‘waar’ openstelt, ziet een wereld opengaan’

“Ik zie leegloop als een kans. Het betekent dat het landschap kan veranderen, mensen uitnodigt om er mee aan de slag te gaan. Ik krijg daar ideeën van en ik krijg die ideeën ook wanneer ik naar mensen kijk die bevlogen in een landschap bezig zijn. De boswachter, een paddenstoelenkennner, een boer, een jongen die alles over bunkers weet. Dat fascineert mij soms zo dat ik er iets mee wil. De wisselwerking tussen mens en landschap, op dat punt begint het voor mij.”

Sjoerd Wagenaar bedenkt locatietheater voor PeerGroup, won in 2007 de Culturele Prijs Drenthe en sloeg sindsdien, samen met ‘zijn’ theatergezelschap ook de vleugels uit naar andere provincies en andere landen. Waar ter wereld PeerGroup ook speelt, altijd is dat buiten in het landschap.

Veen

“De afgelopen drie jaar zijn we in het veen op de grens van Groningen en Drenthe bezig geweest. De laatste voorstelling die we daar gaan geven, kijken we naar de toekomst en bieden we het publiek het leegstaande stadion aan de Lange Leegte bij Veendam aan. Jullie mogen hierin jezelf proberen te redden, is de boodschap en dat is precies wat mensen al eeuwenlang in het veen doen. De eerste pioniers staken daar turf dat werd afgevoerd om elders te worden opgebrand. Zo’n landschap krijgt daardoor een nieuwe kleur en een nieuw karakter. Je kunt zien dat het een omwenteling heeft meegemaakt. Na de turf trokken de strokartonfabrieken mensen aan, daarna kwamen de varkensboeren en inmiddels is het

landschap al weer aan het veranderen. Toen ik een kind was, fietste ik van Gieten door het veen naar mijn oma. Ik vond het lelijk en vies, de schuimkoppen stonden op het kanaal. Nu zie je bootjes varen door het vlakke land, er ontstaan mooie plekken waarop mensen uit de stad komen wonen. Misschien kunnen we de kanalen die dichtgegooid zijn opnieuw uitgraven, er kan een natuurgebied komen, er wordt gas gewonnen, er komen windmolens en er is ruimte voor weides met zonnecollectoren. De transformatie van een landschap gaat vrij snel”, aldus Sjoerd Wagenaar.

Waar ben ik

“We kijken allemaal telkens naar de Dam, als middelpunt van ons land. Ik vind dat onzin, het middelpunt is altijd de plek waar je zelf bent. De meeste mensen zijn in deze tijd vooral bezig met de vraag wie ze zijn in deze wereld, maar als je bijkomt uit een coma is de eerste vraag die je stelt niet ‘wie ben ik’, maar ‘waar ben ik’. Wie zich voor dat ‘waar’ openstelt, ziet een wereld opengaan. Als PeerGroup nemen we het publiek aan de hand mee: dit is interessant, hier willen we mee aan de slag. Als je

doorgraaft, vind je veel meer dan je je had voorgesteld. Mensen die met ons meegaan, zien het landschap voor hun ogen veranderen zonder dat wij een nieuw landschap creëren. Daar gaat het ook niet om. Het gaat erom dat je nieuwe ogen krijgt om mee te kijken.”

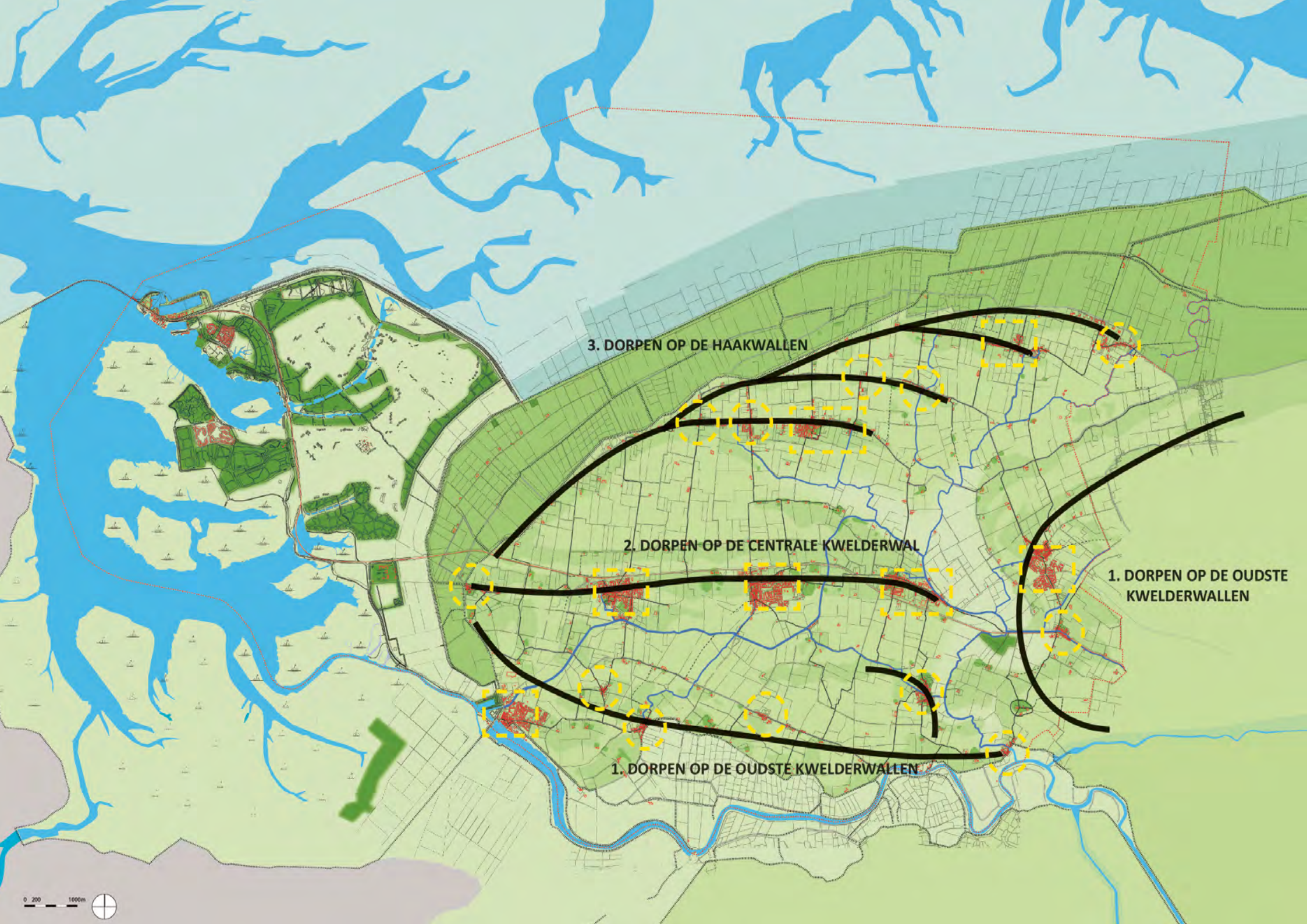
Drentsche Aa

“Eén van onze volgende projecten is het stroomdal van de Drentsche Aa. Vijftig jaar geleden werd dit aangewezen als Nationaal Beek- en Esdorpenlandschap, dwars tegen de tijdgeest, die grootschalige ruilverkavelingen en megastallen dicteerde, in. Een soort ‘karakterlandschap’ waarvan men vond dat het zo moest blijven. Ik wil met PeerGroup de vier seizoenen in beeld brengen, laten zien dat het altijd anders is. Dat er bovendien exoten als Rivierprik in de beek zijn gekomen en dat de Vale Gier hier misschien wel terugkeert.

Het is een illusie dat we iets kunnen behouden zoals het is, hoe goed we het ook beschermen. En ik wil de vraag raken wát we dan eigenlijk moeten beschermen.”

Scan de QR code
of ga naar
www.peergroup.nl

3. DORPEN OP DE HAAKWALLEN

2. DORPEN OP DE CENTRALE KWELDERWAL

1. DORPEN OP DE OUDSTE KWELDERWALLEN

1. DORPEN OP DE OUDSTE KWELDERWALLEN

STILSTAAN BIJ RUIMTELIJKE KWALITEIT

Waar ontwikkeling tot stilstand komt en groei verwordt tot krimp, ontstaat ruimte om stil te staan bij de kwaliteit van het bestaande. Samen te zoeken naar structuren en elementen die het verhaal van de geschiedenis van onze omgeving vertellen en te besluiten dat deze zo belangrijk zijn dat we ze willen bewaren en doorontwikkelen.

Stilstand betekent bovendien dat we weer oog krijgen voor het grootse in het kleine, de tijd nemen om ons te verbinden met mensen en samen iets moois te laten ontstaan. De menselijke maat en de verbinding tussen mens en landschap weer de basis laten zijn waarop ruimtelijke kwaliteit ontwikkeld wordt.

STRUCTUURVISIE DE MARNE, BASIS VOOR DIALOOG

De Structuurvisie De Marne is hét voorbeeld bij uitstek van de vertaalslag van ontwikkelingen in de samenleving naar een andere manier van kijken naar ruimtelijke ontwikkeling. Een terugtrekkende overheid die bovendien zijn rol aan het herzien is, woningcorporaties en andere maatschappelijke organisaties die met soortgelijke processen bezig zijn en schaarse en trage ruimtelijke ontwikkeling: drie aanleidingen die het begin van een probleem hadden kunnen zijn en het startpunt van een prachtige kans werden. Die kans was een gezamenlijke zoektocht van bewoners, maatschappelijke organisaties, professionals van de provincie, de gemeente en Libau naar de ontstaansgeschiedenis van het landschap en de dorpen. Historische en dragende structuren werden in kaart gebracht en de verschillende ruimtelijke kwaliteiten van het gebied benoemd. Het resultaat is een breed gedragen structuurvisie die met lof door de gemeenteraad van De Marne werd vastgesteld. Geen beleidsplan dat mensen tot in detail vertelt wat ze wel en niet mogen, maar een dialoogkader die hen de vraag stelt wat ze willen en uitnodigt om samen te onderzoeken hoe dat op deze ene plek het beste kan.

De grootste kwaliteit van De Marne is een kwaliteit die in Nederland in toenemende mate uniek aan het worden is: een gaaf cultuurhistorisch landschap waarvan de ontstaansgeschiedenis nog goed afleesbaar is. Alle betrokkenen zijn het erover eens dat

die kwaliteit doorontwikkeld moet worden. De structuurvisie geeft de richting aan, biedt ruimte voor initiatieven en per landschapstype handvatten voor de landschappelijke inpassing van bijvoorbeeld agrarische schaalvergroting, hoofdinfrastructuur, duurzame energiebronnen, natuurontwikkeling en ontwikkeling van recreatie en toerisme. Voor de dorpen bevat de structuurvisie regieaanwijzingen voor onder andere het begeleiden van de demografische ontwikkelingen en de (her)inrichting van de openbare ruimte en dorpsranden passend bij het karakter van het dorpsstype. Ook worden per dorp panden benoemd die een rol spelen in het verhaal van dit dorp. Juist als je dat verhaal levend wilt houden, moet je die panden overeind houden en dus ruimte bieden aan herbestemming.

De structuurvisie is de ruimtelijke weerslag van het verhaal van De Marne en wordt als zodanig ook door mensen herkend. Het is niet alleen een gezamenlijk gedragen product, maar ook de vertaling van het collectieve bewustzijn van alle betrokkenen bij De Marne in een beeld voor de toekomst.

BIJZONDERE ONTWIKKELINGEN AAN DE TORENSTRAAT UITHUIZERMEEDEN

In Uithuizermeeden vormde het verdwijnen van een meubelzaak uit de dorpskern de aanleiding voor het zichtbaar worden van verborgen kwaliteit en het werken aan nieuwe. In de vrijkomende ruimte ontstond namelijk ook het zicht op een loods daarachter. Die loods is van een gedreven ondernemer die daarin bootjes opknapt en daarbij ook jongeren uit het dorp inschakelt. Hij vervult in dat kader een sociale functie voor het dorp en doet dat ook door de voor de loods gelegen binnentuin beschikbaar te stellen aan de hele buurt. Diezelfde buurt helpt hem andersom deze binnentuin te onderhouden. Deze ondernemer bouwt met gebruikte materialen een nieuwe achterkant voor de loods en wordt daarbij ondersteund door de rayonarchitect van Libau. Samen zoeken zij, met de beperkte middelen die de ondernemer wil inzetten, naar mogelijkheden om een vanzelfsprekend architectonisch beeld te realiseren. De gezamenlijke zoektocht resulteert in een hogere architectonische kwaliteit, zonder dat dit de eigenaar voor hoge kosten plaatst.

De gemeente Eemsmond hoopt in de ruimte die ontstond door het verdwijnen van de meubelzaak twee dorpswoningen te ontwikkelen en realiseert zich dat het tempo waarin dit gebeurt dankzij de economische crisis laag kan zijn. Zij vroeg daarom Libau een ruimtelijke strategie te ontwikkelen gericht op het behoud van kwaliteit bij tijdelijk onbebouwde kavels. Deze kavels worden in het stedenbouwkundige plan dat Libau ontwikkelde tijdelijk onderdeel van de aangrenzende binnentuin. Libau stelde bovendien bebouwingsregels op, en criteria voor de beeldkwaliteit.

BEELDKWALITEIT CASPAR DE ROBLES GROOTEGAST

De gemeente Grootegast startte een aantal jaren geleden met de ontwikkeling van 'Caspar de Robles'. Nadat een deel van deze woonwijk met villa's en twee-onder-een-kapwoningen gerealiseerd was, bleek de behoefte van de markt verschoven te zijn naar goedkopere rijwoningen. De gemeente vroeg daarom Libau te beoordelen of deze ingepast zouden kunnen worden, met behoud van de samenhang met de rest van de wijk.

Libau adviseerde om bij de entree van het gebied het beeld van luxe woningen overeind te houden, omdat daarmee de toon voor de hele locatie wordt gezet. In het gebied daarachter is, vanwege de ligging op de flank van een zandrug, ruimte voor verdichting. Libau vertaalde haar stedenbouwkundige visie op de verdere ontwikkeling van deze wijk in een set spelregels. Het stedenbouwkundige plan biedt marktpartijen daardoor ruimte binnen heldere kaders.

BEHOUD HISTORISCHE VILLA HAREN

Een projectontwikkelaar kocht een aantal jaren geleden een oude villa aan de Rijksstraatweg in Haren met het plan deze te slopen en appartementen op het terrein te bouwen. Toen buurtbewoners hiertegen in opstand kwamen, verkocht hij de villa aan een andere projectontwikkelaar die het plan had om hier een doodlopend straatje met vrijstaande huizen te realiseren. De gemeente vroeg daarop advies aan Libau, die besloot niet alleen naar de stedenbouwkundige inpassing en de architectonische kwaliteit van het plan te kijken, maar ook naar de cultuurhistorische waarde van de villa. Daarbij bleek dat het plan weliswaar een hoge architectonische beeldkwaliteit had, maar stedenbouwkundig gezien op deze plek niet passend was. Toen bovendien bleek dat de cultuurhistorische waarde van het pand groot was, adviseerde Libau de gemeente Haren om in te zetten op behoud en restauratie ervan. De villa is inmiddels verkocht aan een particulier die het pand gaat herstellen. Haren behoudt daarmee een bijzondere representant van het 19e eeuwse Forensisme en krijgt de beste oplossing voor deze beeldbepalende plek aan één van de entrees van het dorp.

CULTUURHISTORISCHE STRUCTUUR FREDERIKSOORD

De provincie Drenthe vroeg Libau om een verkeerskundig plan voor de provinciale weg bij Frederiksoord vanuit cultuurhistorisch en stedenbouwkundig perspectief te bekijken. Dit dorp is één van de landbouwkoloniën van de Maatschappij van Weldadigheid en kandidaat voor de Unesco Werelderfgoedlijst. Binnen de provincie was discussie ontstaan over de vraag of het verkeerskundige plan recht deed aan de unieke ruimtelijke en cultuurhistorische waarden van Frederiksoord.

Het onderzoek van Libau maakte duidelijk dat het oostelijke deel van de provinciale weg bij Frederiksoord onderdeel is van een oude middeleeuwse route en dat het zuidelijke

deel parallel loopt aan het kanaal dat ooit is aangelegd om de kolonie te ontsluiten. Het verkeerskundige plan dat nu ontwikkeld was, ging ervan uit dat de provinciale weg een eenheid was en gebruikte die oude structuren niet als onderlegger. De heldere hoofdopzet van Frederiksoord dreigde daardoor te worden aangetast. Libau ontwikkelde een set regieaanwijzingen, in woord en beeld, op basis waarvan het verkeerskundig ontwerp kon worden uitgewerkt met respect voor de unieke cultuurhistorische en stedenbouwkundige waarden. Het verhaal van Frederiksoord blijft daardoor afleesbaar en herkenbaar.

Waarderingskaart Frederiksoord-Wilhelminaoord

“Dat dit een uniek landschap is, is objectief vast te stellen. Dat neemt niet weg dat veel mensen de unieke kwaliteiten niet zien en niet begrijpen en daardoor ook niet in staat zijn om de waarde ervan te zien.” Zelf zag Erik die waarde al toen hij als jongen van de middelbare school in Winschoten naar het ouderlijk huis in Drieborg fietste. “De schoonheid van het landschap ontvouwde zich voor mij. Dat is de waarde. Schoonheid.”

Oud-ambassadeur Erik Ader:

'In dit open landschap is iedere ingreep karaktermoord'

“Mensen zeggen soms dat hier, in het Groninger zeekleilandschap, niks is. Dat is ook zo. Dat ‘niks’ is zo uniek dat ik vind dat we het moeten beschermen in plaats van het op te leuken met zaken die hier niet horen. Een viaduct moet hier niet boven het maaiveld uitsteken en achter bosjes worden verstopt. Die bosjes zullen op de Veluwe of in Drenthe niet misstaan, maar hier laten ze de horizon verdwijnen. In een open landschap is iedere ingreep karaktermoord. De Waddenzee is werelderfgoed, het minstens zo unieke landschap daarachter ligt er onbeschermd bij. Als het aan mij ligt, krijgt het Groninger zeekleilandschap de status ‘beschermd landschapsgezicht!’”

Erik Ader groeide op in het Oldambt, waar hij zich al jong bewust was van het unieke landschap dat hem omringde. Na jarenlang in het buitenland te hebben gewoond en gewerkt, ontdekte hij in 1994 met een schok dat het Oldambt aan het verrommelen was. “De open ruimte, als kernkarakteristiek van het landschap, werd aangetast.” Hij besloot er voor op te komen en richtte, samen met enkele anderen, de Stichting Landschap Oldambt op. Sinds 2006 woont hij in het beschermde dorpsgezicht van Wadwerd, tussen Warffum en Usquert. “Landschappelijk gezien is het hier verschrikkelijk interessant. Daar de kronkelende wegen en de maren, hier de rechtlijnigheid en het Wad. Overal openheid en ruimte, zoveel ruimte dat je op een grijze winterse dag het grijs van het land ziet overvloeien in het grijs van de lucht. Niks. Er zijn mensen die daar niet tegen kunnen, ik vind het prachtig.”

De eigenheid verdwijnt

“De verscheidenheid van de Nederlandse landschappen staat onder druk. Mensen achter tekentafels, die niets met een gebied hebben en het al helemaal niet

begrijpen, bedenken standaardoplossingen die ervoor zorgen dat de eigenheid van een gebied verdwijnt. De overheid belijdt dat het landschap belangrijk is, maar maakt voortdurend keuzes die tegen het belang van het landschap ingaan. De route van de nieuwe vaarverbinding tussen het Oldambtmeer en Termunten bijvoorbeeld, is vanwege economische belangen zo dicht mogelijk langs de dorpen gelegd. Zeven boerderijen werden in ruil daarvoor uitgeplaatst, de glaciale rug werd doorsneden en het nieuwe kanaal werd daarbovenop aan weerszijden gestoffeerd met een anonieme bomerij die passanten het zicht op het lint van Nieuwolda ontnemt. Dat lint, de boerderijen en het open landschap vertellen het verhaal van dit land. We maken die verhalen onzichtbaar, ontnemen het landschap zijn eigen identiteit en bewoners een herkenbare en vertrouwde plek. Geborgenheid in een steeds groter wordende wereld”, aldus Erik Ader.

Aardbevingen en windturbines

“De wijze waarop mensen hun ruimtelijke omgeving beleven en waarderen, is medebepalend voor de leefbaarheid van

een gebied. Die leefbaarheid staat onder druk dankzij de aardbevingen en door het besluit van het Rijk om hier grote hoeveelheden windturbines te plaatsen. Behalve dat windturbines een zware aantasting van de ruimte, het ‘niks’, betekenen, leiden ze ook tot een waardevermindering van onroerend goed wanneer ze binnen een straal van een aantal kilometers van bebouwing staan. Een deel van de mensen die zich ergens vestigen, heeft geen dwingende reden om daar te gaan wonen. Als deze groep geconfronteerd wordt met aardbevingen en windturbines, blijft ze weg.”

Scan de QR code
of ga naar
www.landschapoldambt.nl

HERBESTEMMEN IS HET NIEUWE BOUWEN

14

Nadat nieuwbouw jarenlang het vanzelfsprekende antwoord op iedere behoefte aan ruimte leek, zijn we die ruimte de afgelopen jaren weer gaan zoeken in het behoud van bestaande panden. De afname van de groei ontmoet daarin de ontwikkeling dat panden vrijkomen doordat functies verdwijnen. Herbestemming is een creatieve uitdaging en een mooie kans om ruimte te bieden aan kwaliteit met behoud van authenticiteit. Herbestemming vereist bovendien een andere manier van denken en een gezamenlijke aanpak van overheid, burgers, lokale ondernemers en instellingen.

Een geslaagde herbestemming biedt de kans om authentieke panden te bewaren en daarmee onze geschiedenis duurzame ruimte in ons straatbeeld te geven. Publieke functies en bedrijven blijven of worden dankzij herbestemming weer onderdeel van bestaande structuren en dat biedt kansen voor het behoud van ruimtelijke kwaliteit en levendige dorpskernen. Libau brengt de kwaliteiten en mogelijkheden van vrijkomende panden in kaart en verbindt deze ook met de omringende stedenbouwkundige en landschappelijke context. We brengen bovendien vraag en aanbod bij elkaar door te 'schakelen' en te 'makelen' en we zoeken bijvoorbeeld mee naar subsidiemogelijkheden en alternatieve financieringsmogelijkheden. Een creatieve ondernemer met heel veel ideeën en weinig geld, kan daardoor bijvoorbeeld de kans krijgen om de nieuwe functie eerst succesvol te realiseren en pas daarna huur te gaan betalen.

SUCCESSVOLLE HERBESTEMMINGEN.....

Een goed voorbeeld van succesvolle herbestemming is de Willibrordkerk in Borger. Deze kerk dateert uit 1826, de aangebouwde kerktoren vermoedelijk uit de 14e eeuw en het in de kerk aanwezige orgel werd in 1855 gebouwd. De kerk stond een aantal jaren leeg, maar sinds 2013 organiseert Cultuurpodium VANSLAG hier concerten, optredens van (inter)nationaal bekende artiesten en andere culturele activiteiten. De centrale functie in het hart van Borger en het plein ervoor maken deze kerk tot het in alle opzichten kloppende hart van het dorp.

Een geslaagd voorbeeld van herbestemming is ook te vinden in de radiotelescoop met het bijbehorende bedieningshuis aan de rand van het Dwingelderveld. Deze radiotelescoop werd in 1956 door Koningin Juliana in werking gesteld en was destijds de grootste radiotelescoop ter wereld. De telescoop verloor in 1988 zijn oorspronkelijke wetenschappelijke functie en werd in 2009, samen met het bijbehorende bedieningshuis, door het Rijk aangewezen als één van de 100 'wederopbouwmonumenten' in ons land. Die aanwijzing leidde er mede toe dat eigenaar ASTRON er in slaagde om beide te restaureren en te herbestemmen. Het gevolg is dat scholen, radioamateurs en amateurastronomen nu gebruik kunnen maken van de telescoop en dat de dienstwoning ingericht is als educatief/toeristisch centrum.

.....EN SOMS EEN LANGE ADEM

Dat herbestemming soms een lange adem vergt, wordt goed zichtbaar in Wehe den Hoorn waar de Stichting Behoud Erfgoed De Marne zich al jaren inzet voor de herbestemming van een voormalige school. Libau verrichte hiervoor in 2013 een haalbaarheidsstudie en concludeerde daarbij dat herbestemming ver weg lijkt door een gebrek aan vragen uit de markt, veel achterstallig onderhoud en hoge investeringskosten.

Een mooie kans voor een duurzame toekomst was hergebruik als school geweest. De nieuwbouwschool werd namelijk recent uitgebreid met extra klaslokalen. Een dergelijke herbestemming had ook de kans geboden om opnieuw een levendige ontmoetingsplek in het centrum van het dorp te realiseren. De nieuwe school staat namelijk veel meer achteraf dan dit oude schoolgebouw.

“Mensen hebben altijd geprobeerd om pragmatische oplossingen te vinden voor de problemen waarvoor ze gesteld werden en ze maakten daarbij soms hele willekeurige keuzes. Wanneer wij de keuzes uit het verleden heilig verklaren, maken we onszelf impotent. We moeten respect hebben voor de esthetiek en de toonsoort van de omgeving en de historie ervan, maar deze ook gebruiken als inspiratiebron voor de toekomst. Want ook wij hebben het recht om onze verhalen toe te voegen aan het landschap. Het landschap is immers niet alleen van onze voorouders, maar ook van ons.”

Eric van der Bilt, directeur Het Drentse Landschap:

'Alles draait om schoonheid'

"Alles in de wereld draait om schoonheid en het frustrereert mij dat het zo moeilijk is om dit te beschermen tegen het platvloerse. In plaats van deze universele waarde, staat in deze tijd voortdurend het geld voorop. Ik zie dat het sterkst bij de ontwikkeling van nieuwbouwwijken. Juist dat wat latere generaties schoonheid zullen noemen, wordt wegbezuinigd."

Eric van der Bilt is van huis uit bioloog en al bijna 40 jaar actief in het Drentse landschap. Een harmonieus landschap, zo stelt hij, waarin het lelijke moeiteloos verdwijnt in de allesomvattende groene ruimte. "Ik vind dit een heel geruststellend en mooi landschap, ook doordat de geschiedenis er nog zichtbaar in aanwezig is. Cultuur is een belangrijke levensader voor de mens, kijk maar eens naar oude volken elders in de wereld die nog als jagers en verzamelaars in het landschap leven. Die

vorm van leven en het landschap waarin ze dat doen, dat is wie zij zijn. Als je ze dat afpakt, is het net alsof ze in de ruimte gaan zweven, ze kunnen niet meer landen. Iets soortgelijks ervaren mensen hier wanneer ze de weg niet meer kunnen vinden in het landschap van hun jeugd. Wanneer het landschap jonger wordt dan jij, ben je je wortels kwijt."

Behoud van oude en creatie van nieuwe schoonheid

"De basishouding van de stichting Het Drentse Landschap is voor 80% gericht op het behoud van oude structuren en landschappen die de geschiedenis zichtbaar maken. Dit geldt voor de landgoederen, grote heideterreinen, de bossen en bijvoorbeeld het Drouwenerzand en het cultuurlandschap rond de Reest. Deze gebieden zijn al mooi. Waar dat niet het geval is, richten we ons op de creatie van nieuwe schoonheid door landschappen te transformeren. Geschiedenis speelt daarbij een rol en tegelijk ook niet. In het Hunzedal bijvoorbeeld, wordt 2000 hectare land in 20 jaar tijd opnieuw ingericht. De Hunze is breder geworden dan hij ooit geweest is, er verschijnen planten die daar

nooit eerder voorkwamen. Datzelfde gebeurt in de Mandelanden bij Borger, waar het Voorste Diep weer net als vroeger mag meanderen terwijl we tegelijkertijd iets gecreëerd hebben wat daar nooit geweest is. Het landschap wordt in deze gevallen op een nieuwe rit naar de toekomst gezet en het is prachtig om te zien wat er dan gebeurt. Ik vind het geruststellend dat de natuur voortdurend iets nieuws laat ontstaan en kan me daar eindeloos over verwonderen. Die verwondering is voor mij en mijn collega's de belangrijkste motor van ons werk."

Monumentaal erfgoed

Een nieuwe rit naar de toekomst lijkt een stuk lastiger wanneer het om monumentaal erfgoed gaat. Herbestemming is volgens Eric van der Bilt vaak een moeizaam proces omdat het beleid meer gericht is op conserveren dan op ontwikkeling. "Het lijkt soms gemakkelijker om een monument te laten instorten dan het een nieuwe functie te geven", zo stelt hij, "terwijl een nieuwe functie bij uitstek ook weer een nieuw hoofdstuk kan toevoegen aan de geschiedenis van een pand."

De wederopbouw van boerderij Kamps, bij Rolde, illustreert dit bij uitstek. "Dit was een van de belangrijkste boerderijen die Het Drentse Landschap aankocht. Een rijksmonument waarvan de geschiedenis begon in de 13e eeuw toen het klooster 'Maria in Campis' in Assen werd gesticht. De boerderij en het daarbij gelegen Kampsheide behoorden bij dit klooster. In de eeuwen daarna werd de boerderij een levendig geschiedenisboek totdat brandstichting het boek dreigde te sluiten. Theo Spek zei daarop dat herbouw gewoon een nieuwe bladzijde in de geschiedenis van de boerderij zou zijn."

Het Drentse Landschap besloot bij de herbouw uit te gaan van de aspecten die tekenend waren voor boerderij Kamps en zich daarnaast te laten leiden door nieuwe kennis en eisen. "De ligging, mysterieus schemerend in het geboomte, de voorgevel met raar gevuld vakwerk en kloostermoppen, en het erf met veldkeien in strokenvakken met grote keien. Die elementen zijn al eeuwenlang de structuur waarbinnen de verhalen hier vorm krijgen", aldus Eric van der Bilt. Daarbinnen mag de mens haar eigen thema's aandragen. Ook nu weer.

DE WAARDE VAN KARAKTERISTIEKE BEBOUWING

18

Streekeigen en karakteristieke bebouwing vertelt het verhaal van een gebied of dorp. Wie in staat is dit goed te lezen, kan zien of hij zich op zand bevindt, op klei of op veen. De bebouwing vertelt over de sociale geschiedenis van een streek, geeft ons wortels en een eigen plek in een steeds groter wordende wereld. Karakteristieke bebouwing wordt bovendien vaak mooi gevonden. Wie schoonheid wil ontwikkelen of bewaren, moet daarom ook en vooral de karakteristieke waarden van een gebied kennen en daar bij nieuwe ontwikkelingen op aansluiten.

TWEE MAAL PASSEND IN HAREN

Twee mooie voorbeelden van aansluiting bij de karakteristieke bebouwing uit de omgeving, deden zich in 2013 in Haren voor. Dit dorp heeft een hele bijzondere woonkwaliteit, wat tot uitdrukking komt in groene woonwijken met veel fraaie en karakteristieke villa's en in oude wegen met daaraan de restanten van voormalige agrarische bebouwing. Welstand heeft een rol in het bewaken van de verschillende kwaliteiten op deze plekken en de welstandscommissie beoordeelde in 2013 een aantal bijzondere plannen die juist deze kwaliteiten vertegenwoordigen. De grote nieuwe,

rietgedekte, villa op de hoek van de Kerklaan en de Oosterweg bijvoorbeeld. Nadat de welstandscommissie meerdere ontwerpen voor een nieuw woonhuis had afgewezen en had aangedrongen op inschakeling van een deskundige architect, ontstond het plan voor een villa van allure. Het resultaat is een beeldbepalend element en een goed stedenbouwkundig accent aan het begin van de nieuwe wijk. De villatraditie van Haren wordt hiermee bewaard en versterkt.

In contrast hiermee, staat het sobere woonhuis dat aan de Westerse Drift gebouwd werd. Dit woonhuis refereert aan het voormalige boerderijtje dat hier stond en past goed in het eenvoudige karakter van de woningen in de omgeving ervan.

KARAKTERISTIEKE AGRARISCHE BEBOUWING

In tegenstelling tot de meeste andere sectoren, is de agrarische sector de afgelopen jaren wel blijven investeren. Aardappelboeren bijvoorbeeld, hebben de vraag naar aardappels dankzij de toenemende welvaart in de wereld alleen maar zien stijgen en daardoor met

name ook behoefte aan steeds grotere bewaarschuren. De gemeente De Marne wilde inspelen op de behoefte aan meer hoogte in die schuren en stelde daarom voor om de beperking van de goothoogte (5 meter) en de minimale dakhelling (20 graden) voor deze schuren los te laten. De toegestane bouwhoogte bleef in dit voorstel 14 meter. De welstandscommissie adviseerde de minimale dakhelling niet los te laten en de goot- en bouwhoogte mogelijk enige meters te laten stijgen. De argumentatie is dat een hellend dak in het open landschap een waardevol element is en dat een nagenoeg plat dak meer een industriële dan een agrarische uitstraling heeft. Een iets grotere goothoogte, van 6 of 7 meter, is in dit grootschalige landschap goed te verdedigen.

DE SCHOONHEID VAN EEN MELKVEESTAL IN NOORDLAREN

De welstandscommissie van de gemeente Haren stelde al weer jaren geleden eisen aan een melkveestal binnen een historische context in Noordlaren. Bij de betreffende boerderij horen schuren van 150 jaar oud en een molen. De melkveestal die hier uiteindelijk gebouwd is, heeft een gedraaid dak waardoor het zicht op de historische schuren vanuit het achterliggende land open blijft. De schuur heeft aan alle zijden wisselende aanzichten en de draaiing ervan is zo gericht dat de molen maximaal wind krijgt. De stal won in 2014 de Teenstraprijs voor mooiste agrarische nieuwbouw in een historische context.

INVENTARISATIE KARAKTERISTIEKE PANDEN: GROOTEGAST

Libau inventariseerde de afgelopen jaren in diverse Groninger gemeenten de aanwezige karakteristieke panden. Achtergrond is het ruimtelijk beleid van de provincie Groningen in het buitengebied, dat gericht is op het zorgvuldig omgaan met het gebouwde culturele erfgoed. Gemeenten moeten in bestemmingsplannen een inventarisatie en beschrijving van de aanwezige karakteristieke gebouwen opnemen. De karakteristieken van deze panden zijn leidend bij de doorontwikkeling ervan.

Eén van de gemeenten waar Libau in 2013 een inventarisatie van karakteristieke panden

maakte, was Grootegast. Zo'n 700 bouwwerken van 1960 of eerder werden hier beoordeeld op hun karakteristieke waarde in zichzelf en in de context van het landschap. 172 panden zijn uiteindelijk, in samenspraak met de gemeentelijke Monumentencommissie, geselecteerd als karakteristiek. Zij vormen ankerpunten in het bebouwingsbeeld en zijn dragers van de streekeigen identiteit. De selectie laat heel mooi zien hoe gevarieerd het historische bebouwingsbeeld in de gemeente Grootegast is. Het Grootegaster type bestaat niet, wel kun je stellen dat een aantal bouwtypen kenmerkend is voor het Westerkwartier. De streekeigen kop-(hals-) rompboerderij bijvoorbeeld, de stelpboerderij en de arbeiderswoning of keuterij uitgevoerd als krimpentype. De stelpboerderij komt buiten het Westerkwartier niet of nauwelijks in de provincie Groningen voor en duidt op de nauwe relatie van dit gebied met Friesland.

De verschillende ontstaansgeschiedenissen van het landschap zijn nog steeds goed af te lezen aan de verschillen in bebouwing. De jonge, zuidelijke ontginningen kennen overwegend sober uitgevoerde kop-rompboerderijen en keuterijtjes, terwijl op de van oudsher meer vruchtbare klei in het noorden van de gemeente forse stelpboerderijen staan. Uiteraard zijn er ook uitzonderingen. Zo staat langs de Drachtsterweg tussen de overwegend sobere boerderijen en kleine arbeiderswoningen een forse, wit gepleisterde villa uit 1911 die in de stad niet zou misstaan. En naast de forse stelp- en kop-hals-rompboerderijen aan de Dorpsterweg boven Lutjegast maakt ook een kleinere kop-rompboerderij deel uit van het fraaie, historische beeld.

Bij de panden die afvielen, was het historische beeld meestal ingrijpend gewijzigd als gevolg van verbouwingen. Dit heeft onder andere te maken met het overwegend eenvoudige en kleinschalige karakter van de oudere bebouwing in dit gebied. Een groot deel van de historische bebouwing bestaat uit kleine keuterijen of arbeiderswoningen. Uitbreiding van dergelijke kleine panden leidt al snel tot een ingrijpende wijziging van het totaalbeeld. Goed herkenbare voorbeelden van deze zo algemeen voorkomende arbeiderswoning zijn daardoor zeldzaam geworden.

“De grote variëteit aan agrarische cultuurlandschappen is het meest unieke product van de landbouw in ons land. Aardappels, vlees en granen zou je ook in het buitenland kunnen kopen, maar het cultuurhistorische landschap is nergens anders te halen. Voor mij betekent dat ook de verplichting om er goed voor te zorgen en het minimaal zo goed door te geven aan de volgende generatie als wij het kregen. Wij zijn immers slechts passanten.”

Biologisch landbouwer Harm Westers:

‘Cultuurlandschappen zijn het meest unieke product van de landbouw in ons land’

“Vroeger gingen wij op zondag een eindje rijden, naar Drenthe. Daar was het namelijk mooi. Ik ben pas door de ogen van mensen van elders gaan zien dat het hier ook mooi is. De openheid, de ruimte, het verre kijken. Als je er in opgroeit en er elke dag in werkt, dan wordt dat gewoon. Soms, als ik die hele wijde blauwe koepel zie en dat enorme landschap, dan is het me ook te veel. Dit landschap is heel erg confronterend, hard. Het stroomdal van de Drentsche Aa, dat ik ook prachtig vind, is veel zachter. Dat omarmt je.”

Harm Westers woont en werkt achter de slaperdijk bij Hornhuizen. Hij is één van de oprichters en oud-voorzitter van Wierde en Dijk, de vereniging die streekbewoners verenigt voor de bescherming van natuur en landschap in Noord-Groningen. Zelf beschermt hij beide ook door biologisch te boeren en maatregelen te nemen die goed zijn voor de bodemkwaliteit, zoals niet ploegen. De voor Noord-Groningen zo kenmerkende diepe grijze voren ontbreken dan ook op zijn land. Wat Harm Westers wel doet, is hier en daar een meidoorn of een veldwilg planten, het riet in de sloten laten staan en bloemen in de randen van de akkers laten bloeien. Het landschap ziet er daardoor in de winter iets meer gestoffeerd uit en heeft het hele jaar rond herkenningspunten. “Je moet daar heel erg mee uitkijken”, zegt hij. “Het moet geen regelmatig patroon worden en als het te veel wordt, moet je het ook weer weg maaien. Deze aanpak vergt dat je precies doet wat goed is. Het landschap moet transparant blijven.”

Goed ontworpen schuren

“Vijftien jaar geleden wilde geen enkele architect een boerenschuur tekenen, ze

vonden dat ver beneden hun stand. Dat is gelukkig veranderd. Ik vind het vanzelfsprekend dat je een goed ontworpen schuur met regionale karakteristieken wilt bouwen, introverte architectuur op dit weidse land waar ieder bouwwerk al van verre wordt gezien. Hier komt ook geen windmolen. Windmolens hebben namelijk een enorme impact op dit landschap, niet alleen omdat ze boven alles uitsteken, ook omdat ze lawaai maken. In de directe omgeving ervan ontstaat daardoor een hele andere sfeer. Zonnepanelen kunnen veel beter worden ingepast, maar niet altijd en overal. Alle boeren moeten voor 2024 hun daken van asbest verwijderd hebben en ik denk dat de vraag of je dan zonnepanelen op het nieuwe dak van een traditionele schuur legt een belangrijk thema wordt. Past dit wel als je het hele dak ermee bedekt, past het deels of eigenlijk helemaal niet? Het gaat er voortdurend om de balans te vinden tussen geld en omgevingskwaliteit. De keuze voor het laatste betekent meestal dat je meer investeert dan een boer die uitsluitend aan de norm voldoet en minder verdient. Er zijn boeren die zo goed voor hun boerderij en landerijen

hebben gezorgd, dat dit de kroonjuwelen van het landschap zijn. Ik zou willen dat daar een gebaar vanuit de samenleving tegenover stond. Dat deze boeren, net als landgoedeigenaren, bijvoorbeeld ondersteuning zouden krijgen op basis van de Natuurschoonwet.”

“Dit is één van de oudste cultuurlandschappen van Noord-Europa, het ‘Toscane’ van het Noorden. Vrij veel mensen zijn naar hier verhuisd vanwege de kwaliteiten van dat landschap, ik denk dat hier procentueel gezien misschien wel de meeste kunstenaars van heel Nederland wonen. Ze komen voor het licht, de lichten, de horizon, de stilte en het echte donker van de nacht. We zouden er alles aan moeten doen om deze unieke kwaliteiten te beschermen.”

Scan de QR code
of ga naar
www.wierde-en-dijk.nl

BEHOUD VAN WAARDE IN AARDBEVINGSGBIED...

22

Het versterken van ruimtelijke structuren is één van de strategieën waar Libau op inzet teneinde de imagoschade die de aardbevingen veroorzaken te beperken. Wij zoeken daarnaast naar nieuwe kennis en technieken die ervoor zorgen dat de schade aan monumenten beperkt blijft en panden overeind blijven staan. Behalve dat dit bijdraagt aan het behoud van ons culturele erfgoed, kan dit er ook voor zorgen dat mensen zich weer veilig gaan voelen in hun eigen leefomgeving.

Aardbevingen staan de vitaliteitsontwikkeling van het platteland in de weg doordat bewoners wegtrekken en nieuwe mensen zich hier niet meer willen vestigen. De kans dat een woning in latere tijd onverkoopbaar blijkt, is immers reëel aanwezig. Aardbevingen versnellen de leegstand in grote delen van Noord-Groningen en versterken de vergrijzing. Een buitengewoon naar effect is ook dat mensen zich niet meer veilig voelen in hun eigen huis.

Niet alleen de veiligheid en de leefbaarheid, ook het behoud en de doorontwikkeling van ons culturele erfgoed staan door de aardbevingen ernstig onder druk. De schade aan monumenten is groot en reparatie ervan brengt hoge kosten met zich mee. Wij zoeken daarom naar mogelijkheden om monumenten zodanig te versterken dat het effect van aardbevingen verkleind wordt. Om de imagoschade te beperken, zetten wij daarnaast in op het in stand houden en versterken van nederzettingenpatronen en landschapsstructuren. Schoonheid is namelijk voor een deel van de mensen die zich ergens vestigen de enige vestigingsfactor. De gemeente De Marne bijvoorbeeld, trok aan het eind van de vorige eeuw relatief veel kunstenaars en de afgelopen jaren met name ook creatieve ondernemers die dankzij internet overal in Nederland kunnen wonen. Zij kwamen voor de unieke kwaliteiten van het landschap, de schoonheid ervan. Het is onze taak ervoor te zorgen dat die schoonheid bewaard blijft en eraan bij te dragen dat mensen zich ook in de toekomst in aardbevingsgebieden vestigen. Leefbaarheid draagt immers andersom ook bij aan het behoud van de ruimtelijke kwaliteit. Wij zetten daarom ook in op de ontwikkeling van nieuwe waarden.

...EN ANDERE INZET VOOR EEN VITAAAL PLATTELAND

In 2013 voerden wij 62 keukentafelgesprekken in de provincie Groningen. Dit gebeurde in vrijwel alle Groninger gemeenten en leidde in de meeste gevallen tot een goede landschappelijke inpassing van agrarische nieuwbouw of erfuitbreiding. In het kleinschalige landschap rond Tolbert in de gemeente Leek bijvoorbeeld, ging uitbreiding van het boerenerf gepaard met een dusdanige aanpassing van de erfstructuur dat doorzichten vanaf de weg behouden bleven en er een nieuwe singelstructuur rond het erf ontstond. Keukentafelgesprekken leidden er in de omgeving van Westeremden in de gemeente Loppersum toe dat de nieuwe bouwwerken aan de open landschapszijde door groen worden verzacht en er op het voorerf meer groen kwaliteit wordt toegevoegd.

LANDSCHAPPELIJKE INPASSING AARDAPPELLOODS BRONNEGER

Niet alleen de provincie Groningen, ook de provincie Drenthe krijgt meer en meer te maken met wensen voor agrarische schaalvergroting. En hoewel wij in Drenthe nog niet werken met het fenomeen 'keukentafelgesprekken' richt onze advisering zich ook hier op een zorgvuldige landschappelijke inpassing van nieuwe bouwwerken op boerenerven. In Bronneger bij Borger bijvoorbeeld, voldeed een bouwplan voor een omvangrijke aardappelloods aan de eisen van het bestemmingsplan en sloot het in maat en schaal aan op de omringende omvangrijke agrarische bouwvolumes. Dit betekent echter niet dat een dergelijke omvangrijke loods ook past in het omringende landschap. Wij adviseerden daarom een beplantingsplan te laten ontwikkelen en daarbij in te zetten op landschappelijke inpassing van de loods.

BOERDERIJEN AAN DE WADDENKUST

Libau heeft in 2013, samen met LTO-noord en Landschapsbeheer Groningen, verder invulling gegeven aan het project 'Boerderijen aan de Waddenkust'. Dit project moet ertoe leiden dat de rijke geschiedenis van het boerenleven en de boerderijen in het landschap zichtbaar blijven. Nieuwe ontwikkelingen moeten zodanig vorm krijgen, dat dit meerwaarde betekent voor het landschap. Inzet is herstel van waardevolle elementen, gebouwen en erven en een behoedzame vernieuwing en soms vergroting ervan.

PROJECT VITAAAL PLATTELAND

Samen met een externe partner gaven wij in 2013 verder invulling aan het Project Vitaaal Platteland – Vitale architectuur. Dit project heeft als doel de schoonheid van het landschap en de gebouwen van de provincie te bevorderen en in stand te houden en is met name gericht op een duurzaam, mooi en vernieuwend ontwerp van nieuwe stallen.

23

“Als ik een ontwerpschets presenteer, vertel ik welke kansen ik zie en welke waarden ik wil realiseren. Toen ik dat voor de uitbreiding van het Hogeland College in Uithuizen deed, kreeg ik van Libau te horen dat ze mijn verhaal in een deel van het ontwerp niet terugzagen. Ze hadden gelijk en het bijzondere was dat ze mij niet alleen hun deskundige commentaar maar ook vertrouwen gaven. Ik hoefde niet terug te komen om examen te doen. Dat vertrouwen voelde ik als een opdracht om het allerbeste ontwerp te maken. Voor mij is dit de wijze waarop welstand zijn grootste waarde krijgt.”

Architect Erik Wiersema:

‘De grootste kwaliteit ontstaat in verbinding’

“De mooiste bouwwerken zijn altijd het resultaat van de verbinding tussen een goede architect en een geëngageerde opdrachtgever. Je creëert samen een droom en moet daarvoor dezelfde taal spreken. Ik wil weten wie die ander is en wat hij wil, welke waarden voor hem belangrijk zijn. En ik strooi graag met ideeën om te kijken waar zij aanhaakt. Op dat punt begint de reis.”

Erik Wiersema ontwerpt geen muren en daken op vierkante meters, hij bouwt op waarden en creëert ruimte die mensen uitnodigt om zich bewust te worden van de plek waar ze wonen en zich te verbinden. Met het landschap, met de geschiedenis van het gebied en met de mensen om hen heen. Zijn verhaal wordt bij uitstek geïllustreerd door de door hem ontworpen nieuwbouw van Het Hogeland College in Warffum. “Deze school stond ooit op de rand van het dorp en het landschap en wordt nu nog omringd door een ‘groene cel’ in het dorpsweefsel, een soort campus zoals je die bij kloosters zag. De leerlingen lopen elke schooldag vanaf de fietsenstalling door dit groene landschap naar de entree van de school. Een rituele handeling die hen, zonder dat ze zich dat bewust zijn, verbindt met de geschiedenis van het gebied. Ze lopen door het veld en omhoog, zoals hun voorouders dat deden wanneer ze een wierde opliepen, en afhankelijk van de plek waar ze lopen, doorvoelen ze onbewust de positie van de arbeider, de monnik en de herenboer. Eenmaal binnen ervaren ze bovendien de veiligheid van een hoge plek in het landschap.”

Verbinding tussen de verre horizon en het nabije

Erik Wiersema groeide op in Uithuizen en bracht zijn middelbare schooltijd door op het Hogeland College waar hij het liefst door het raam naar buiten staarde. “Ik hield ervan om de verbinding te voelen tussen de verre horizon en het nabije. Voor mij was dat de belangrijkste reden om ruimtelijk te gaan werken.” Ramen en de horizon spelen ook een belangrijke rol in het nieuwe Hogeland College dat zowel van binnen als van buiten refereert aan de boerderijen in het landschap rond Warffum. “De lokalen kennen een onwaarschijnlijke ruimtelijkheid. Aan de ene kant en dichtbij het oncomfortabele kleine, anderzijds de enorme omvang van de onbereikbare horizon. Als je deze wilt zien, moet je door je knieën zakken of gaan zitten, jezelf kleiner maken om het grote te kunnen zien. Het gebouw rijst op als een sculptuur van klei, stoer en ondoorgrondelijk als de Groninger aard op het eerste gezicht lijkt. Ben je binnen dan draait dat om en zie je de enorme openheid van het land.” De ramen van de school zijn zo klein

mogelijk gemaakt, als daglichtspots met een hele precieze lichtval. Wie binnen zit, ervaart de dynamiek van het daglicht en merkt daardoor ook dat de tijd voorbij trekt. Het licht zet de aanwezigen bovendien op een hele mooie manier in het licht, toont mensen op hun allermooist. “Ik hoop dat ze daardoor als vanzelf ook aardig tegen elkaar doen”, aldus Erik Wiersema.

Perspectief

“Als je vanaf de zeedijk naar het landschap kijkt, levert dit een hyperbewustzijn op, je ervaart het landschap vanuit een ander perspectief. Juist in dat enorme kleilandschap rond Warffum doet de kleine maat ertoe. Voor mij betekende dit, dat ik de maat in en rond de school voelbaar wilde maken. Doordat de entree is opgetild, moet je in de school weer naar beneden lopen. De hoogteverschillen die hier ontstaan zijn, nodigen kinderen uit om bij elkaar te gaan zitten. Kijk je daar van bovenaf naar, dan is het net of er een deken over de vloer ligt. Het binnenlandschap is dan op zijn allermooist.”

ADVISERING IN CIJFERS

MONUMENTEN EN ARCHEOLOGIE ADVIESAANVRAGEN

26

GEMEENTEN	ARCHEOLOGIE			MONUMENTEN			KEUKENTAFEL GESPREKKEN			HUISADVISEURSCHAP	
	2011	2012	2013	2011	2012	2013	2011	2012	2013	2012	2013
Appingedam	15	8	4	7	1	5	2	1	0	2	0
Bedum	8	4	7	2	1	5	6	1	1	0	0
Bellingwedde	7	4	3	6	6	10	1	2	2	3	1
Delfzijl	18	12	13	4	12	7	7	5	1	0	0
Eemsmond	14	31	36	7	10	9	5	10	9	9	4
Groote gast	11	5	6	0	0	2	5	0	2	5	6
Groningen	6	3	3	pm	pm	pm	0	0	0	0	0
Haren	9	16	16	7	6	8	0	0	0	4	6
Hoogezand-Sappemeer	9	2	1	0	1	0	0	2	2	0	0
Leek	5	3	4	4	1	1	3	8	6	4	0
Loppersum	9	10	11	8	5	7	5	6	4	3	0
De Marne	8	13	9	8	1	5	6	4	0	3	1
Marum	1	1	2	3	0	2	0	0	0	0	0
Menterwolde	6	4	4	3	3	1	3	1	3	0	0
Oldambt	24	40	34	17	13	3	2	2	1	1	0
Pekela	3	5	7	0	0	0	1	1	10	0	0
Slochteren	11	7	13	2	1	4	3	2	3	1	1
Stadskanaal	1	6	7	7	9	6	7	3	3	2	2
Ten Boer	3	8	8	5	3	4	1	0	1	0	0
Veendam	6	6	11	0	0	0	3	4	1	0	0
Vlagtwedde	2	9	4	0	0	2	1	4	3	1	2
Winsum	8	9	18	6	4	5	5	7	3	2	3
Zuidhorn	11	14	20	2	1	3	7	5	7	0	1
Totaal	195	220	241	98	78	89	73	68	62	40	27

JAARREKENING 2013 LIBAU - GRONINGEN

BALANS PER 31 DECEMBER 2013

28	ACTIVA	31 DEC. 2013	31 DEC. 2012
	In euro's		
	MATERIËLE VASTE ACTIVA		
	Terreinen en gebouwen	550.638	562.631
	Inrichtingskosten	61.419	76.605
	Kantoorinventaris	21.446	24.513
		<u>633.503</u>	<u>663.749</u>
	FINANCIËLE VASTE ACTIVA		
	Deelneming	10.000	10.000
	VLOTTENDE ACTIVA		
	Debiteuren	244.104	233.727
	Overige vorderingen en overlopende activa	279.563	213.938
		<u>523.667</u>	<u>447.665</u>
	LIQUIDE MIDDELEN		
	Banken	803.203	737.295
		<u>803.203</u>	<u>737.295</u>
		<u>1.970.373</u>	<u>1.858.709</u>

PASSIVA**31 DEC. 2013****31 DEC. 2012****29****EIGEN VERMOGEN**

Kapitaal	1.366.203	1.247.464
Reserve huisvesting	0	87.850
Onderhoudsreserve	75.712	68.212
	<u>1.441.915</u>	<u>1.403.526</u>

BESTEMMINGSFONDSEN

Bestemmingsfonds Steunpunt	121.330	132.742
	<u>121.330</u>	<u>132.742</u>

KORTLOPENDE SCHULDEN

Crediteuren	23.335	94.737
Belastingen en premies	40.583	95.695
Onderhanden projecten	0	1.272
Overige schulden en overlopende passiva	343.210	130.737
	<u>407.128</u>	<u>322.441</u>

1.970.373**1.858.709**

EXPLOITATIEREKENING 2013 - LIBAU GRONINGEN

30

LASTEN

In euro's

REKENING

2013

BEGROTING

2013

REKENING

2012

Personeelskosten

1.029.556

1.054.250

1.022.555

Huisvestingskosten

39.941

53.000

39.122

Kantoorkosten

66.986

66.500

59.797

Algemene kosten

116.319

107.750

122.874

Afschrijvingen

49.517

64.500

46.594

1.302.319

1.346.000

1.290.942

Kosten Steunpunt monumenten

367.413

325.250

364.276

Kosten IWO-project

13.189

145.000

121.377

Overige projecten

315.769

165.000

293.086

696.371

635.250

778.739

Naar bestemmingsreserve Steunpunt

(11.412)

0

25.144

Naar bestemmingsreserve Libau

118.739

(7.500)

(6.804)

107.327

(7.500)

18.340

2.106.017

1.973.750

2.088.021

BATEN	REKENING	BEGROTING	REKENING	31
In euro's	2013	2013	2012	
Adviesopbrengsten	290.578	350.000	341.951	
Contributies	4.296	5.000	4.312	
Overige opbrengsten	869.423	788.000	802.327	
	<u>1.164.297</u>	<u>1.143.000</u>	<u>1.148.590</u>	
Baten Steunpunt monumenten	356.001	325.250	389.420	
Baten IWO-project	11.551	125.000	106.614	
Overige projecten	493.818	388.000	432.647	
	<u>861.370</u>	<u>838.250</u>	<u>928.681</u>	
Mutaties in reserves Libau	80.350	(7.500)	10.750	
	<u>2.106.017</u>	<u>1.973.750</u>	<u>2.088.021</u>	

JAARREKENING 2013 - LIBAU GRONINGEN/DRENTHE

BALANS PER 31 DECEMBER 2013

32

ACTIVA	31 DEC. 2013	31 DEC. 2012
In euro's		
<hr/>		
VLOTTENDE ACTIVA		
Debiteuren	21.342	82.937
Overige vorderingen en overlopende activa	100.880	28.304
	<hr/>	<hr/>
	122.222	111.241
<hr/>		
LIQUIDE MIDDELEN		
Banken	26.256	81.905
	<hr/>	<hr/>
	26.256	81.905
	<hr/>	<hr/>
	148.478	193.146
<hr/>		
PASSIVA	31 DEC. 2013	31 DEC. 2012
<hr/>		
EIGEN VERMOGEN		
Kapitaal	(86.086)	(3.072)
	<hr/>	<hr/>
	(86.086)	(3.072)
<hr/>		
KORTLOPENDE SCHULDEN		
Crediteuren	136.757	82.565
Belastingen en premies	58.931	28.215
Overige schulden en overlopende passiva	38.876	85.438
	<hr/>	<hr/>
	234.564	196.218
	<hr/>	<hr/>
	148.478	193.146
	<hr/>	<hr/>

EXPLOITATIEREKENING PER 31 DECEMBER 2013

LASTEN	REKENING	BEGROTING	REKENING	33
	2013	2013	2012	
Personeelskosten	856.664	719.754	331.134	
Huisvestingskosten	13.310	13.000	6.817	
Kantoorkosten	24.772	8.500	9.317	
Algemene kosten	56.159	133.250	30.195	
Afschrijvingen	16.510	37.000	7.616	
Rente baten en lasten ()	32	0	0	
Bijzondere baten en lasten ()	0	0	(28.976)	
	<u>967.383</u>	<u>911.504</u>	<u>414.055</u>	
 Kosten Steunpunt	 326.944	 412.372	 159.353	
	<u>326.944</u>	<u>412.372</u>	<u>159.353</u>	
 Naar bestemmingsreserve Libau	 (83.014)	 56.248	 (3.072)	
	<u>(83.014)</u>	<u>56.248</u>	<u>(3.072)</u>	
	<u>1.211.313</u>	<u>1.380.124</u>	<u>570.336</u>	
<hr/>				
BATEN	REKENING	BEGROTING	REKENING	
	2013	2013	2012	
Adviesopbrengsten	249.837	554.219	137.210	
Overige opbrengsten	547.505	447.122	213.289	
	<u>797.342</u>	<u>1.001.341</u>	<u>350.499</u>	
 Baten Steunpunt	 413.971	 378.783	 219.837	
	<u>413.971</u>	<u>378.783</u>	<u>219.837</u>	
	<u>1.211.313</u>	<u>1.380.124</u>	<u>570.336</u>	

TOELICHTING OP DE JAARREKENINGEN 2013

Libau kent sinds 2012 twee stichtingen: Libau Groningen en Libau Groningen Drenthe

TOELICHTING LIBAU GRONINGEN

34

ALGEMEEN

De exploitatierekening Libau 2013 sluit af met een positief resultaat van € 118.739.

Het gehele resultaat is toegevoegd aan het kapitaal van Libau.

Het resultaat is positief beïnvloed door mutaties in de reserves van per saldo € 80.350.

De activiteit Steunpunt monumenten sluit af met een negatief resultaat van € 11.412.

Het gehele resultaat is onttrokken aan het bestemmingsfonds Steunpunt.

ACTIVA

De restwaarde van terreinen en gebouwen is gesteld op € 340.335. Afschrijving vindt plaats tot deze waarde over een periode van 30 jaar.

Op de verbouwings- en inrichtingskosten wordt afgeschreven over een periode van respectievelijk 30 en 10 jaar.

De kantoorinventaris (apparatuur) wordt afgeschreven in 3 jaar.

De deelneming betreft Groninger Monumenten Fonds N.V.

PASSIVA

Het kapitaal ultimo 2013 bedraagt na toevoeging resultaat (€ 118.739) in totaal € 1.366.203.

De reserve huisvesting bedraagt na onttrekking nihil.

Aan de onderhoudsreserve is in het boekjaar per saldo € 7.500 toegevoegd.

Het bestemmingsfonds Steunpunt monumenten heeft betrekking op de activiteiten van het Steunpunt en bedraagt na verdeling van het resultaat 2013 € 121.330.

LASTEN

De personeelskosten betreffen salarissen, sociale lasten en pensioenpremies, reis- en overige kosten personeel en inhuur van derden.

De post huisvestingskosten omvat onderhoud pand, schoonmaakkosten, huishoudelijke kosten nuts- en overige kosten.

De post kantoorkosten omvat kantoorbenodigdheden, drukwerk, onderhoud en klein aankoop, porti- en telefoonkosten.

De post algemene kosten omvat accountant- en administratiekosten en accountant, vakliteratuur, contributies, verzekeringen, bestuurs- en commissiekosten.

De post afschrijvingen omvat de afschrijving van gebouwen, inrichting en (kantoor) inventaris.

De activiteiten van het Steunpunt monumenten worden uitgevoerd door Libau op basis van budgetsubsidies van de Provincie Groningen en Libau.

BATEN

De contributies zijn gebaseerd op 1,5 eurocent per inwoner met een minimum van € 30 en een maximum van € 225. Het aantal verstrekte adviezen bedroeg 2691, inclusief adviezen voor de stad Groningen (2.704 in 2012).

Voor het jaar 2013 is een tariefkorting toegepast van nihil (boekjaar 2012: nihil).

De post overige opbrengsten omvat voornamelijk de dienstverlening aan de Gemeente Groningen (stedelijke welstandcommissie) en de doorberekening van personeels- en overige kosten aan Steunpunt monumenten, Libau Groningen Drenthe en aan de Monumentenwacht Groningen.

TOELICHTING LIBAU GRONINGEN/DRENTHE

ALGEMEEN

De exploitatierekening Libau Groningen Drenthe 2013 sluit af met een negatief resultaat van € 83.014. Het gehele resultaat is onttrokken aan het kapitaal van Libau Groningen Drenthe.

PASSIVA

Het kapitaal ultimo 2013 bedraagt na onttrekking resultaat (€ 83.014) in totaal € 86.086 negatief.

LASTEN

De personeelskosten betreffen salarissen, sociale lasten en pensioenpremies, reis- en overige kosten personeel en inhuur van derden.

De posten huisvestings-, kantoor-, algemene kosten en afschrijvingen omvat de doorbelasting van kosten van Libau Welstands- en monumentenzorg.

De activiteiten van het Steunpunt worden uitgevoerd door Libau op basis van budgetsubsidies van de Provincie Drenthe.

BATEN

De post overige opbrengsten omvat o.a. een subsidie van de Provincie Drenthe en de doorberekening van personeels- en overige kosten aan het Libau Welstands- en monumentenzorg en aan het Steunpunt monumenten.

Libau

Hoge der A 5

9712 AC Groningen

Telefoon 050 312 65 45

E-mail: info@libau.nl

www.libau.nl

Colofon

Uitgave: Libau adviesorganisatie voor ruimtelijke kwaliteit in Groningen en Drenthe

Gedicht omslag en interviews: Marlijn Nijboer

Foto's: Jolijt Dijkstra (p. 6, 14, 16), Jacques Sambrink (omslag, p. 4, 5, 23),

Gemeente Oldambt (p.12), ADP architecten (p. 24), overige foto's: Libau

Kaarten: Libau

Vormgeving: Gerard L.J. de Vries BNO

Druk: Zalsman Groningen

Juli 2014/500Libau